

HØR
HANDELENS
ØLSALGRÅD

Bransjestandard for forsvarlig alkoholsalg

HØR | Handelens Ølsalgråd

Bransjestandard for forsvarlig alkoholsalg

1. FORMÅL OG BAKGRUNN

Handelens ølsalgsråd (HØR) er et råd sammensatt av dagligvarebransjen og bryggeribransjen, for å fremme forsvarlig og ansvarlig salg av alkoholholdig drikke i den alminnelige handelen.

Ettersom metoder og praksis for salg og utlevering av alkohol er i stadig endring, særlig foranlediget av nye tekniske løsninger, har HØR funnet grunn til å utarbeide en standard for forsvarlig alkoholsalg. Standarden tar utgangspunkt i gjeldende regler for alkoholsalg og innspill fra bransjeaktører om praksis i handelen.

Formålet med standarden er å sikre at alkoholsalg skjer på forsvarlig vis og innenfor samme rammer over hele landet. Vi har lagt til grunn at salg i henhold til lovens krav er forsvarlig salg. Vi anerkjenner at utsalgssteder kan ha ulik praksis; vi har lagt til grunn at ulikheter i praksis i tilfellet skyldes kommersielle forhold og ikke vurderinger av hva som er forsvarlig alkoholsalg.

Standarden oppdateres årlig, i tråd med teknisk utvikling og eventuell endring i praksis.

2. LOVENS REGLER FOR ALKOHOLSALG

HØR har innhentet en redegjørelse fra Virkeadvokatene for lovens regler knyttet til alkoholsalg. Redegjørelsen er vedlagt dette notatet.

Denne standarden tar utgangspunkt i at alle som benytter den har kommunal bevilning og at personalet oppfyller lovens krav for å selge alkoholholdig drikk. I tillegg gjelder følgende krav ved salg av alkohol:

- a) bevillingshaver må se til at det ikke forekommer inntak av alkohol på utsalgsstedet;
- b) salg kan ikke skje til personer under 18 år;
- c) salg kan bare skje innenfor bestemte tidspunkter på dagen;
- d) salg kan ikke skje til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler; og
- e) utsalgsstedet må ha tilfredsstillende interkontroll og systematiske tiltak for å sikre at utsalgsstedet opptrer i henhold til lovens regler, kommunalt bevillingsvedtak og ellers forsvarlig vis.

Alkoholforskriften oppstiller forbud mot alkoholsalg fra automater. For øvrig skiller ikke lovverket på ulike utsalgssteder eller salgsmetoder. Dette innebærer at alt salg, unntatt automatsalg, er lovlig så lenge lovens vilkår er oppfylt.

3. NÆRMERE OM LOVENS MER SKJØNNMESSIGE VURDERINGSTEMA

3.1 Begrepet «Åpenbart påvirket av rusmidler»

Lovens forbud mot salg til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler, legger opp til en skjønnsmessig vurdering. Denne standarden følger Helsedirektoratets retningslinjer for disse vurderingene.¹

Helsedirektoratets retningslinjer påpeker at rusmiddelpåvirkningen må være tydelig og at det må være synlig for «omverdenen» at personen er påvirket.

¹ <https://www.helsedirektoratet.no/tema/alkohol/utovelse-av-bevilning-salgs-og-skienkereglene>

Disse retningslinjene går kort oppsummert ut på at kunder som utviser **to av følgende kjennetegn** som et utgangspunkt skal anses som «åpenbart beruset»:

- Generell adferd
 - Kan virke forstyrrende på andre kunder
 - Annen unormal oppførsel i forhold til hva som er forventet adferd i lignende situasjoner
 - Uoppmerksomhet
- Motorikk
 - Sjangler og har problemer med å gå rett
 - Er slepphendt
 - Problemer med å holde balansen, for eksempel stå oppreist eller sitte på en stol
- Fysiske kjennetegn
 - Vanskeligheter med å feste blikket
 - Svømmende øyne
 - Lukter sterkt av alkohol
 - Utydelig og snøvlete tale
 - Høyrøstet
 - Kaster opp
 - Sover eller dupper av

Med unntak av det ene vurderingstemaet «lukter sterkt av alkohol» kan samtlige temaer vurderes uten fysisk kontakt med kunden. Ett kjennetegn alene er i utgangspunktet ikke nok for å fastslå at kunden er åpenbart beruset. En kunde som lukter sterkt av alkohol uten å oppvise andre kjennetegn, skal derfor i utgangspunktet ikke anses som åpenbart påvirket.

3.2 Langing

Loven oppstiller ikke et direkte forbud mot «langing». Forbudet mot langing er imidlertid utledet av alkoholloven § 8-8 som oppstiller et forbud mot å kjøpe alkoholholdig drikk «på vegne av noen» eller «for noen» som ikke oppfyller lovens aldersgrense.

Etter lovens ordlyd skjer langing ved gjennomføring av kjøpet («kjøpe alkohol med henblikk på å overlate den ...»). Den ulovlige handlingen er etter ordlyden kjøp kombinert med overlatelseshensikt. Selve overlatelsen til andre er ikke et vilkår for straffbarhet, men fremstår for praktiske formål som et nødvendig bevismoment.

Ettersom loven bare retter seg mot den som kjøper, gjelder i utgangspunktet ikke forbudet mot langing utsalgsstedet. For å unngå medvirkeransvar skal likevel alle som følger denne standarden ha etablert tiltak mot langing.

Tiltak mot langing må innrettes særlig mot salgssituasjonen, for eksempel ved utvidet legitimasjonskontroll når grupper handler sammen eller ved å nekte salg til personer som opptrer i sammenheng med person som har blitt avvist på grunn av for lav alder.

Etterforskning/innhenting av bevis er politiets oppgave alene. Utsalgsstedene har derfor verken rett eller plikt til å etterforske tilfeller der utsalgsstedene mistenker langing. Utsalgsstedene vil i utgangspunktet heller ikke ha myndighet til å gripe inn ved overlevering av alkohol, iallfall ikke utenfor butikklokalet. Der utsalgsstedene mistenker langing, skal de isteden nekte salg. Har salget imidlertid skjedd uten mistanke om langing, skal utsalgsstedet som utgangspunktet ikke gjøre flere tiltak.

Helsedirektoratet skriver imidlertid i sine kommentarer til § 8-8 i alkoholloven at:

«Forbudet mot langing rammer også formidling som skjer på salgs- og serveringssteder.»

Vi har derfor lagt til grunn at utsalgsstedene også har rett til å foreta visse former for etterforskning på salgsstedet/i butikklokalet. Dette innebærer at utsalgssteder som følger denne standarden også skal ha rutiner for å forhindre langing i butikklokalene.

Vi kan imidlertid ikke se at utsalgsstedene har rett eller plikt til å etterforske langing utenfor sine lokaler.

4. KONKRET BRANSJESTANDARD FOR ULIKE SALGSTYPER

4.1 Salg over disk

Krav a om tiltak mot langing og inntak av alkohol løses ved

- Løpende kontroll i butikk, ved ansatte og/eller videoovervåking, ved observasjon av inntak og langing av alkohol.
- Krav om identifikasjon fra alle som fremstår som en gruppe, hvis kasserer mistenker langing. Hvis én i gruppen er under 18 år, nektes salg til alle.
- Dersom ansatte i butikken avdekker langing, krever den ansvarlige på utsalgsstedet at varene tilbakeleveres.

Krav b om alderskontroll løses ved

- Kassessystemet gir kasserer beskjed om å foreta kontroll når alkohol slås inn på kassessystemet. Kasserer kan velge tre alternativer:
 - hvis kasserer mener kunden er eldre enn 25 år, bekrefter kasserer dette på kassen uten ytterligere kontroll;
 - hvis kasserer mener kunden kan være yngre enn 25 år, kontrollerer kasserer legitimasjon og bekrefter alder på kassen. Hvis kunden dokumenterer alder over 18 år, gjennomføres salget; eller
 - hvis kunden ikke kan dokumentere alder over 18 år avvises kjøpet.

Krav c om tidsmessig salgsbegrensning løses ved

- Sperre på kassessystemer for innslag etter utløp av lovens salgstidspunkter.

Krav d om kontroll av ruspåvirkning løses ved

- Butikkpersonale foretar visuell kontroll i butikken. Varsler til kasserer.
- Kasserer foretar visuell kontroll i kassen.

Krav e om internkontroll og systematiske tiltak løses ved

- Alle kjeder har internkontrollsystem som gjelder for alle utsalgssteder på kjedenivå. Internkontrollsystemet inneholder beskrivelse av systematiske tiltak. Tiltakene kan variere fra ulike faktorer som lokasjon, nærhet til risikogrupper mv.

4.2 Salg fra selvbetjente kasser i bemannet butikk

Krav a om tiltak mot langing og inntak av alkohol løses ved

- Samme tiltak som ved salg over disk.

Krav b om alderskontroll løses ved

- Når kunden registrerer alkoholholdig vare, lyser en alarm for å tilkalle kontrollør.
- Kunden får ikke betalt for alkoholholdig vare før kontrollør har godkjent kjøpet.
- Kontrollør vurderer kunden etter samme fremgangsmåte som ved salg i betjent kasse.
- Utsalgsstedet kan bruke elektronisk identifikasjonskontroll med biometri.

Krav c om tidsmessige salgsbegrensning løses ved

- Samme som ved salg over disk.

Krav d om kontroll av ruspåvirkning løses ved

- Butikkpersonale foretar visuell kontroll i butikken.
- Visuell kontroll av kontrollør ved alderskontroll.

Krav e om internkontroll og systematiske tiltak løses ved

- Alle kjeder har internkontrollsystem som gjelder for alle utsalgssteder på kjedenivå. Internkontrollsystemet inneholder beskrivelse av systematiske tiltak. Tiltakene kan variere fra ulike faktorer som lokasjon, nærhet til risikogrupper mv.

4.3 Salg fra fjernbemannet utsalgssted*Krav a om tiltak mot langing og inntak av alkohol løses ved*

- Kunder må identifisere seg elektronisk enten for å komme inn i utsalgsstedet eller for å åpne skap med alkohol. Ved identifikasjon utløses en alarm hos vaktsselskap eller kjøpmann, som kan kameraovervåke kunden.
- Dersom grupper av kunder utløser mistanke om langing, vil skap med alkohol bli eller være låst inntil samtlige i gruppen har dokumentert lovlig alder.

Krav b om alderskontroll løses ved

- Elektronisk identifikasjonskontroll (bank-id mv) kreves for å komme inn i utsalgsstedet.
- Utsalgsstedet kan bruke elektronisk identifikasjonskontroll med biometri eller godkjenne salg basert på visuell kontroll via kamera i kombinasjon med elektronisk identifikasjon ved adkomst.

Krav c om tidsmessige salgsbegrensning løses ved

- Skap med alkohol låses med tidslås etter utløp av lovens salgstider.

Krav d om kontroll av ruspåvirkning løses ved

- Ved identifikasjon for enten adkomst eller åpning av skap med alkohol utløses alarm hos vaktsselskap eller kjøpmann.
- Vaktsselskapet eller kjøpmann observerer kunden via kameraovervåking.
- Hvis kunden viser tegn på beruselse, låses eller forblir skap med alkohol låst.
- Tegn på beruselse vurderes i tråd med Helsedirektoratets veileder og eventuell verbal fjernkommunikasjon ved tegn på beruselse.
- Kunden nektes salg ved ruspåvirkning.

Krav e om internkontroll og systematiske tiltak løses ved

- Alle kjeder har internkontrollsystem som gjelder for alle utsalgssteder på kjedenivå. Internkontrollsystemet inneholder beskrivelse av systematiske tiltak. Tiltakene kan variere fra ulike faktorer som lokasjon, nærhet til risikogrupper mv.

4.4 Salg med hjemlevering

Krav a om tiltak mot langing og inntak av alkohol løses ved

- Selger kontrollerer at bestillingen inneholder opplysninger om kjøpers navn, adresse og alder.
- Sjåfører utleverer varer mot identifikasjonskontroll.
- Ved mistanke om langing holdes varer tilbake.

Krav b om alderskontroll løses ved

- Selger kontrollerer at bestillingen inneholder opplysninger om kjøpers navn, adresse og alder.
- Sjåfører avkrever legitimasjon fra kunde ved utlevering.

Krav c om tidsmessige salgsbegrensning løses ved

- Utsalgsstedets plukkløsning sperrer for plukk av alkoholholdig vare dersom utleveringen skjer utenfor lovlige salgstider.
- Sjåfører utleverer ikke alkohol utenfor lovlige salgstider.

Krav d om kontroll av ruspåvirkning løses ved

- Sjåfører vurderer kundens berusningsgrad i henhold til Helsedirektoratets veileder ved utlevering av alkohol. Hvis sjåføren vurderer at kunden er synlig beruset, utleveres ikke alkohol.

Krav e om internkontroll og systematiske tiltak løses ved

- Alle kjeder har internkontrollsystem som gjelder for alle utsalgssteder på kjedenivå. Internkontrollsystemet inneholder beskrivelse av systematiske tiltak. Tiltakene kan variere fra ulike faktorer som lokasjon, nærhet til risikogrupper mv.

HANDELENS ØLSALGSRÅD | HØR

Henrik Ibsens gate 90, 0255 Oslo

Telefon +47 932 10 844 | e-post: sidseleide@virke.no